

Στους ιστορικούς χρόνους, δυο λαοί κυριαρχούσαν στην Ήπειρο: Οι παλαιότεροι Θεσπρωτοί και οι μεταγενέστεροι Μολοσσοί, που αναπτύσσονταν με κέντρο το μαντείο της Δωδώνης, στον σημερινό νομό Ιωαννίνων. Οι Θεσπρωτοί πίστευαν ότι οι πύλες του Άδη βρίσκονται στην περιοχή τους και συνδύαζαν την μυθολογία για τον Κάτω Κόσμο με την καταγωγή των βασιλιάδων τους από τον θεό Άδη.

Ο Κάτω Κόσμος, όπου βρισκόταν το βασίλειο των νεκρών, ήταν γνωστός και με το όνομα του θεού και κυρίαρχου Άδη και ήταν χωρισμένος σε τρία γνωστά μας μέρη: Στον Τάρταρο, στα Ηλύσια Πεδία και στο νησί των Μακάρων. Τον τοποθετούσαν σε διάφορα σημεία, συνήθως σε κάποιο μέρος της Ηπείρου όπου υπήρχε και η κρυφή είσοδος σε αθέατο σημείο του ποταμού Αχέροντα. Το μυστικό πέρασμα «πρέπει να βρισκόταν» κοντά σε ένα γνωστό νεκρομαντείο (νεκρομαντείο, νέκυς = νεκρός) στην περιοχή του Αχέροντα. Στο νεκρομαντείο αυτό είχε αποταθεί το 512 π.Χ. στέλνοντας απεσταλμένους ο τύραννος της Κορίνθου και ένας από τους Επτά σοφούς της αρχαιότητας, Περιανδρος.

Ο Άδης περιβαλλόταν από πέντε ποτάμια, τη Στύγα, τον Αχέροντα, τον Περιφλεγέθοντα, τον Κώκυτο και τη Λήθη. Στις όχθες του Αχέροντα, περίμενε ο Χάροντας, στρυφνός γέρος και με κατεβασμένα πάντα τα μούτρα. Όταν εμφανιζόταν ο νεκρός, του ζητούσε την αμοιβή του, έναν οβολό. Αν ο νεκρός δεν τον είχε, έμενε να τυραννιέται στον Πάνω Κόσμο. Γι' αυτό οι συγγενείς έβαζαν έναν οβολό ανάμεσα στα δόντια του νεκρού, πριν να τον θάψουν.

Σύμφωνα με τους Θεσπρωτούς, ο μύθος του Θησέα και του Πειρίθου που επισκέφτηκαν την Ήπειρο δεν αφορούσε την θεά Περσεφόνη αλλά τη συνονόματη κόρη του βασιλιά τους. Σύμφωνα με τον μύθο, οι δυο νέοι είχαν στοιχηματίσει να γοητεύσουν δυο κόρες του Δία. Ο Θησέας την Ωραία Ελένη και ο Πειρίθους την Περσεφόνη. Στον Άδη, τους περίμεναν εκπλήξεις: Ο Πειρίθους ρίχτηκε τροφή στον Κέρβερο, ο Θησέας φυλακίστηκε. Ελευθερώθηκε αργότερα από τον Ηρακλή.

Οι Θεσπρωτοί μιλούσαν για ταξίδι στην Ήπειρο, όπου ο εκεί βασιλιάς Αϊδωνέας (αρχαίο όνομα του Άδη) νόμιζε πως είχαν έρθει να ζητήσουν την κόρη του σε γάμο και τους καλοδέχτηκε. Όταν κατάλαβε πως ναι μεν πήγαιναν για την κόρη του αλλά όχι με σκοπό τον γάμο, τους συνέλαβε. Ο Πειρίθους σκοτώθηκε, ενώ ο Θησέας ελευθερώθηκε έπειτα από παράκληση του Ηρακλή.

Οι θεοί της καλλιέργειας

Γιος του Κρόνου και της Ρέας, αδερφός του Δία και του Ποσειδώνα, ο Άδης υπήρξε κι αυτός θύμα του πατέρα του, που τον κατάπιε. Ο Δίας τον απελευθέρωσε, ενώ στη μοιραία κλήρωση για τη μοιρασιά της εξουσίας, του έλαχε το βασίλειο του Κάτω Κόσμου. Μετείχε στην Τιτανομαχία στο πλάι του αδελφού του αλλά δεν υπάρχουν λεπτομέρειες για τη δράση του. Όπλο του ήταν η κυνή, ένα μαγικό κράνος, που έκανε αόρατο, όποιον το φορούσε (κατάντησε να σημαίνει γενικά το κράνος, επειδή, όπως κάποιοι υποθέτουν, οι πρώτες περικεφαλαίες κατασκευάζονταν από δέρμα σκύλου [κυνός] οπότε επικράτησε αυτή η ονομασία). Αρχικά, ως αόρατος, θεωρήθηκε ότι στην πραγματικότητα ήταν η σκοτεινή μορφή του Δία και ότι αργότερα έγινε χωριστός θεός.

Στη λαϊκή πίστη των αρχαίων, ο Άδης είναι ο μοναδικός θεός, που, με την πάροδο του χρόνου, άλλαξε όνομα και όψη αλλά και αντικείμενο, καθώς, από την φοβερή μορφή του τιμωρού βασιλιά των σκοταδιών έφτασε να μοιάζει στα χαρακτηριστικά του με τον Δία, να ονομαστεί Πλούτωνα και να μετατραπεί στον υποχθόνιο θεό, που πρόσφερε στους ανθρώπους τα πλούτη της γης. Βοήθησε σ' αυτό και η γυναίκα του η Περσεφόνη, κόρη της Δήμητρας, της θεάς που προσωποποιούσε την παραγωγικότητα της γης.

Η ανάδειξη της Δήμητρας ως θεάς χάνεται στα βάθη των σκοτεινών αιώνων, από τους οποίους ελάχιστες ειδήσεις έχουμε. Πολλοί την ταυτίζουν με την Ίσιδα της Αιγύπτου, από όπου θεωρούν ότι απλώθηκε η λατρεία της. Στοιχεία της, όμως, μπορούν να αναγνωριστούν και στη βαβυλωνιακή μυθολογία. Το όνομά της (Δημήτηρ) σημαίνει Γη Μητέρα και τα σιτηρά ονομάστηκαν δημητριακά, επειδή τους παρείχε την προστασία της η θεά. Ήταν η προσωποποίηση της γης και των παραγωγικών δυνάμεων της φύσης και οι δοξασίες γι' αυτήν συμβόλιζαν το αιώνιο παιχνίδι της ζωής και του θανάτου. Σύμβολά της ήταν τα λευκά τρυγόνια και οι γερανοί από τα πουλιά, όλα τα καρποφόρα δέντρα, τα στάχια, ο κρόκος, ο νάρκισσος, η μυρτιά, ο ασφόδελος και, από τα ψάρια, το μπαρμπούνι. Στην εποχή της σποράς, το φθινόπωρο, σε ολόκληρη τη χώρα γιόρταζαν προς τιμή της και προς τιμή της κόρης της Περσεφόνης τα Θεσμοφόρια. Οι γιορτές κρατούσαν τρεις ημέρες με συμμετοχή

μόνο παντρεμένων γυναικών που έκαναν μαγικά για να έχει γονιμότητα η γη. Την πρώτη μέρα γινόταν η πομπή, τη δεύτερη ακολουθούσε νηστεία, ενώ η τρίτη κατέληγε σε οργιαστικό γλέντι.

Στην ελληνική μυθολογία, η Δήμητρα ήταν κι αυτή κόρη του Κρόνου, που την κατάπιε, όπως έκανε και με τα άλλα της αδέρφια. Ξανάδε το φως του κόσμου, όταν επικράτησε ο Δίας που ήταν και ο πρώτος της άνδρας. Κατά τη συνήθειά του, ο θεός μεταμορφώθηκε σε ταύρο για να την πλησιάσει. Από την ένωσή τους γεννήθηκε η Περσεφόνη. Κατά τους Ορφικούς, ο Δίας έσμιξε και με την Περσεφόνη κι απέκτησε γιο τον Διόνυσο. Δίας και Διόνυσος, ως γιος της Περσεφόνης, είχαν την ονομασία «Ζαγρεύς»: Μεγάλος Κυνηγός. Έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην ορφική διδασκαλία.

(τελευταία επεξεργασία, 29 Νοεμβρίου 2020)